

אֵלֶּה הַחֻמּוֹת

ויקה"פ

r0548474308@gmail.com

לע"נ מרת רחל לוי בת תמרה ז"ל

בצלאל בן אורי וגו'

וימלא אותו רוח אלוקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה (לה ל - לא)

בגמ' ברכות (נה.) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן א"ל משה רבנו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואח"כ מכניס לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן כלים שאני עושה להיכן אכניסם שמא כך א"ל הקב"ה עשה משכן ארון וכלים א"ל שמא בצל א-ל היית יודעת.

(אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ)

ויש להבין.

נפק"מ א'

בספר גן דוד (שליסל - בהקדמת בן המחבר) איתא במדרש דבעת שבא משה לקרוע הים לפני בני"י בצאתם ממצרים, טען הים אנא קשיש ממך, שאני נבראתי בשלישי ואתה בשישי, והשיב לו משה, לא כמו שאתה סובר דראשון ראשון חביב, אלא אדרבה אחרון אחרון חביב, וכיון שמשנה נצח והים ראה ויננס, נתברר למשה דשיטתו בזה (דאחרון אחרון חביב) הוא צדק ואמת, שהרי מעשה רב, ואין לך אות גדול מזה כמובן.

ומעתה לפי"ז כאשר אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי "משכן ארון וכלים" שפט משה על פי דינו הצדק אחרי שהקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו מצוה לעשות דברים אלה כדי לצמצם שכינתו בתוכם "בתוך מרכז", כמבואר במדרש, א"כ כל א' משלשה דברים_ הללו הוא מדברים החביבים ביותר לפני הקב"ה.

וכיון שהעיקר להילכתא דאחרון אחרון חביב (כנ"ל מקי"ס) ממילא אם כי המשכן בודאי חביב לפניו, אבל הארון חביב ביותר, והכלים חביבין עוד ביותר, וא"כ אחרי שהקב"ה מצוה לעשות "משכן ארון וכלים" בודאי הדין נותן שבעת עשייתם בפועל ממש כאן (בעולם הזה) צריכין להקדים לעשות החביב חביב קודם דהיינו כלים, ואח"כ ארון, ואח"כ משכן וסבר משה דמה"ט באמת ציוה לו ה' לעשות "משכן ארון וכלים" מפני שגלוי וידוע לפני ית"ש שיטתו הצודקת דאחרון אחרון חביב וממילא יעשה כדינא "כלים וארון ומשכן" אבל אם ה"י מצוה לו ה' "כלים ארון ומשכן" ה"י עושה שלא כדינא ע"פ שיטתו דאחרון אחרון חביב, כי אז ה"י הוא מצוה לעשות "משכן ארון וכלים" ולכן הלך משה והפך ואמר לו לבצלאל עשה "כלים וארון ומשכן" שלדעתו דעת עליון זה עיקר מטרת וכוונת ה' באמת, (והר"ז בכלל הפך בה דכולה בה).

אולם בצלאל דעת אחרת ה"י לו בזה לענין אחרון אחרון חביב, או ראשון ראשון חביב, וסבר וקיבל דמקריעת הים שנצח משה אין כאן שום רא"י לשיטת משה, דהנה איתא במדרש וישב הים לאיתנו, לתנאו הראשון, דתנאי היתנה הקב"ה במעשה בראשית שבעת שיצטרכו ישראל לעבור דרך הים יקרע לפניהם הים, ויבואו בני"י בתוך הים ביבשה כידוע, וא"כ כל הויכוח של משה עם הים לענין מי קשיש, ואם ראשון ראשון חביב, או אחרון אחרון חביב, הוא רק לפלפולא בעלמא, דקב"ה ביה חדי, דבלא"ה הים מצווה ועומד לתנאו הראשון, אלא שמשנה לא ידע בעת ההוא מתנאי הזה (דהתנאי

נתברר רק אח"כ ומש"ה רמזה התוה"ק באמת דרש זה בעת ששב הים ולא בעת שנקרע ע"י במפרשים ודו"ק) ושפט לפי דעתו הקדושה היות דהוא נצח בע"כ ה"ט משום דהעיקר שאחרון אחרון חביב, אמנם יודע ה"י בצלאל לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ כדיליף רב יהודא א"ר מקרא, וא"כ ה"י יודע גם מהתנאי זה שהיתנה הקב"ה במעשה בראשית שמוכרח הוא הים לקרוע לפני בני"י, וממילא אין כאן שום ראי' להוכיח דאחרון אחרון חביב, ואדרבה יותר הסברה חיצונה נוטה לומר דראשון במעלה, נמנה ונפקד ראשונה, כאשר הוא באמת גם מנהג דעלמא משום דראשון ראשון חביב, ולכן כאשר הפך משה דברי ה' לשיטתו הנ"ל ע"פ התורה וההלכה, וציוה לו לעשות "כלים וארון ומשכן" אמר לו למשה (דייקא בציווי זה שירד לתוכן כוונתו של משה רבו) משם מנהגו של עולם אדם בונה בית וכו' כלים שאני עושה להיכן אכניסם, (ובכגון דא שיש לומר ראשון ראשון חביב, או אחרון אחרון חביב, ואין הכרע, משום מקום ברא"י מהימנא, שפיר יש לומר דהמנהג קובע ההלכה, כמאמרם ז"ל בכמה דוכת' פוק חזו מה עמא דבר) שמא כך אמר לך הקב"ה (בדווקא, שלא תשנה) "עשה משכן ארון וכלים", אמר לו משה, שמא בצל א-ל היית וידעת (יותר ממני בענין זה, והוסכם על ידו לעשות כמותו), וע"ז שפיר מסמיך ריא"ר המאמר שלו (דמש"ה הסכים משה עכשיו לדברי בצלאל וחזר משיטתו) דיודע ה"י בצלאל לצרף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ, וא"כ ידע גם מהתנאי שהיתנה הקב"ה במעשה בראשית עם הים שיקרע לפני בני"י, וא"כ ליכא ראי' דאחרון אחרון חביב, וממילא מסתבר יותר לקיים דברי אלקים בסדר המדרגה, כאשר ציוה, ולא להפכם חלילה, ומתורץ הדק היטב כל הקושי" ודיוקים הנ"ל אחת לאחת דוק והבן.

נפק"מ ב'

בספר פרי חיים (ספריו) ולדעתי בס"ד י"ל דנרמז כאן דראה משרע"ה דהמשכן אינו נצחי וכן השני בתי מקדשין כמו שנרמז במ"ק (שמות ל"ז) המשכן משכן שנתמשכן בעוונותינו, אך בית המקדש המקווה יבנה ע"י התורה והמצוות של כלל ישראל הצדיקים, וזה דאמר משה יה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם היינו בביהמ"ק המקווה שיבנה ע"י מעשה ידיהם של צדיקים וע"ז אמר להם משה "ויהי נועם ד"א עלינו" דהיינו שישרה השכינה בתמידות "ומעשה ידיו כוננהו" היינו שיבנה ע"י מעשה ידיהם של הצדיקים שע"ז אי' בגמ' (כתובות ה.) גדולים מעשי צדיקים יותר ממעשי שמים וארץ, ר"ל גדולים מעשי צדיקים היינו ביהמ"ק השלישי שנבנה ע"י מעשי הצדיקים יותר ממעשי שמים וארץ היינו המשכן שנבנה ע"י בצלאל ע"י שידע לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, ולכן הקדים משה ארון וכלים למשכן כי הארון נגנז לבית העתיד (יומא נ"ד.) וכן הכלים קיימים לעת"ל ומשא"כ המשכן, אבל בצלאל אמר שגם למשכן יש שייכות עם בית העתיד כיון דהוא הכנה לבית המקדש, וזה שאמר לו משה "בצל א-ל היית" א"ל ר"ת אש להבה ביהמ"ק של יעקב ויוסף, אוהל מועד ג"י יהוסף (עם הכולל) המשכן הכנה לבית המקדש ויש לדקדק במילת ידיכם, רשיז"ל אמר על מ"ק ויברך אותם משה אמר להם יהי רצון שתשרה השכינה במעשה ידיכם ולא אמר ידינו, כי ידיכם מספר פ"ד קדושת יעקב אבע"ה שלא ראה קרי פ"ד שנה.

זה "ידיכם" שני יוד"ן יו"ד רזא דברית יו"ד רזא דתורה כידוע מזוה"ק דיו"ד רזא דמילה (פ' ויקהל רט"ז:) ורזא דאורייתא (פ' יתרו דף צ"א:), ע"ז השראת השכינה, משני יודין הללו יבנה ביהמ"ק של מעלה העתיד כנודע, אשר משה רבע"ה שהוא בשמו בית המקדש המקווה כמ"ק (דברים ל"ג) וירא ראשית לו על בראשית, שבזכות משה נברא העולם, מרמז לבית המקדש המקווה אשר יעמוד לעולם וזה עולם ר"ת עולתיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי, ובפסוק זה נאמר "אל הר קדשי" דווקא, מקדשי העתיד אשר ירד מן השמים כדברי רשיז"ל בקז"ס סוכה (דף מא. ד"ה אי)

ומשה בעצמו הבית המקדש, וזה רצון מספר משה, אשר נכללו בו כל הצדיקים שבכל דור ודור ומעשה המצוות שלהם, כי משה רבינו מספר תרי"ג, ולגודל הענוה שלו אמר "ידיכם" ולא ידינו כי אח"כ אמר מ"ק שבתהלים ויהי "נועם" מספר קס"ו וכן עולה קס"ו מספר יוסף של עתיד בשני יודין שנאמר (ישעי' י"א) יוסף ד' שנית ידו, שני יודין, יו"ד דמילה ויו"ד דתורה בסוד ויעקב איש תם ר"ת תורה מילה, "ד' אלוקינו עלינו" שנכלל עם הכלל ישראל לחזות בנועם ד' ביהמ"ק המקווה, "ומעשה ידיו כוננה עלינו"

לסייע להכלל ישראל בקדושתו של מילה שיזכה כל אחד מישראל ע"י תורה ומצות לבנות בבית המקדש של מעלה וזה "ידיכם" מספר פ"ד קדושת יעקב אע"ה, אשר ביהמ"ק המקווה מכוון ליעקב שקראהו בית, שיבנה בזכות משה רבע"ה,

לעיני כל ישראל בית מן בראשית, שכאו"א מישראל יזכה להיות לו חלק בבית המקדש המקווה וזה כוון משה רבע"ה בעת שהביאו לו המשכן ודי כעת בדרא"פ - אכיה"ר לזה בב"א.

נפק"מ ג'

בספר **חוט המשולש בשערים** (לעמל) על פרשת בראשית. דהנה יש להבין במאי היה מחולקים משה עם בצלאל. דמשה אמר ארון תחילה ובצלאל אמר משכן תחילה. ונראה דפליגי בפלוגתא דהובא בילקוט (בראשית רמז ד) דפליגי ר' יהודא ור' נחמיה אי שמים וארץ נברא תחילה או אור נברא תחילה. והאלשיך הקדוש כתב דמשכן היה נגד בריאת שמים וארץ, ובארון היה בתוכו לוחות העדות הנקרא אור תורה נגד בריאת האור. ואם כן בהא פליגי, דמשה סבר כמאן דאמר אור נברא תחילה, ולכך אמר ארון תחילה, ובצלאל היה סבור שמים וארץ נברא תחילה, ולכך אמר משכן תחילה.

ורש"י הקשה בפרשתינו למאן דאמר שמים וארץ נברא תחילה, הוה ליה לכתוב בראשונה ברא אלוקים את השמים וכו'. והמפרשים (בעל הטורים) תירצו דלכך כתב בראשית ברא אלוקים, להיות סופי תיבות אמת שבהן נברא העולם, כמו שאמר רב יהודה אמר רב הנ"ל יודע היה בצלאל לצרף אותיות אמת מסופי תיבות שבבראשית ברא אלוקים. ולפי זה מקושר היטב דבתחילה אמר בצלאל על שם חכמתו שהסכים דעתו לדעת המקום, פירש במה שאמר משכן תחילה דהיינו כמאן דאמר שמים וארץ נברא תחילה, וקשה קושיית רש"י הוה ליה לכתוב בראשונה וכו', ולזה בא לתרץ במה שאמרו אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות וכו' דהיינו אותיות אמת מבראשית ברא אלוקים, ויש לומר כתירוץ המפרשים. כנ"ל.

והנה איתא ברש"י בחומש בפרשת ויקהל (שמות לה, ב) הקדים משה אזהרת שבת למלאכת המשכן, לומר לך שמלאכת המשכן אינו דוחה שבת. ומקשין המפרשים למה באמת באמירת הקב"ה למשה לא רמז בהקדים מלאכת שבת, והוצרך לרמז דמלאכת המשכן אינו דוחה שבת מקרא (שמות לא, יג) דאך את שבתותי תשמרו כדאיתא בגמרא דיבמות (ו, א).

ונראה לתרץ, ע"פ מה דידוע (רש"י במדבר ד, ד) דלארון היה קדושה יותר ממשכן, ואם כן לכך באמירת הקב"ה שאמר בתחילה משכן ואח"כ ארון, לא היה באפשרי לרמז בהקדים אזהרת שבת, כי היה מקום לטעות דדוקא משכן שהוא סמוך לו לאזהרת שבת אינו דוחה, אבל מלאכת ארון שיש לו קדושה יותר דוחה שבת, אבל משה שאמר ארון בתחילה ואח"כ משכן, שפיר רמז בהקדים אזהרת שבת, לפי שמזה שהקדים מוכח שפיר דארון שהוא סמוך לו אינו דוחה שבת ומכל שכן משכן שהוא גרוע מארון בקדושה דאינו דוחה שבת.

נפק"מ ד'

בספר **בגדי אהרן** (תאומים) בפרשת תרומה. אמנם יובן עפ"י מה שאקשה עוד קושיא אחרת והוא שדברי המדרש סותרין הגמרא מהיפך להיפך וז"ל המדרש פ' ויקהל (שמו"ר נ. ב) תן לחכם ויחכם עוד זה בצלאל בשעה שאמר הקב"ה למשה עשו לי משכן בא ואמר אותו לבצלאל אמר לו משה עשה את המשכן אח"כ עשה את הארון אמר לו בצלאל אין כבודו של תורה בכך. אלא נעשה ארון ואח"כ משכן ע"כ. א"כ הרי לפניך שהדברים מהיפך להיפך שמשה אמר מתחלה משכן ואח"כ ארון. ובצלאל אמר להיפך ובגמרא משמע איפכא.

אמנם להיות שדברי שניהן צדקו יחדיו אקדים מקדם הפסוק ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו והקשה הרב בעל כלי יקר שהפסוק וכן תעשו הוא מיותר ותיירץ שלא תטעה לומר מפני שבסדר הכתובים נכתב מתחלה ועשו ארון ואח"כ נאמר ואת המשכן תעשה וגו' ותטעה לומר שתעשה כסדר הזה ותחלה ארון ואחר כך משכן. לזה דקדק ואמר וכן תעשו ר"ל כסדר הזה שאני מראה לך בתחילה משכן ואח"כ כלים וכן תעשו דייקא. ומ"ש בסדר הכתובים בתחילה ארון ואחר כך משכן הקדמתי תחילה באמירה לבד משום כבוד התורה אבל באמת תעשה מתחלה משכן ואח"כ כלים ולכן דקדק ואמר וכן תעשו.

ועוד פיי האלשיך פשט אחר ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו שהראה הקב"ה משכן של מעלה שיעשה ג"כ כמוהו למטה וכן תעשו דייקא ר"ל שמי שיעשה המשכן למטה יהיה נגד אותו שעושה משכן של מעלה והוא מטטרון שנקרא נער ולמטה בצלאל שנקרא ג"כ נער כנגדו. ממילא לפי"ז אם נאמר שהפסוק וכן תעשו מורה שבצלאל יעשה המשכן א"כ עדיין סדר הכתובים במקומו עומד שיעשה מתחלה ארון ואח"כ משכן כסדר הכתובים.

לזה ה"פ קודם שאמר הקב"ה למשה שבצלאל יעשה אותו חשב משה שהוא יעשה אותו ואמר בדעתו מה דכתיב וכן תעשו שמדקדק הכתוב שלא אעשה כסדר האמור בפ' מתחילה ארון ואח"כ משכן אלא עשה מתחילה משכן ואח"כ ארון וסדר הכתובים אינו אלא באמירה מפני כבוד התורה כי לא היה יודע עדיין שבצלאל יעשה אותו. ובצלאל ג"כ היה סבור שלא יהא עושה אותו אלא משה. וא"כ אמר אין כבודו של תורה בכך שיהיה התורה מונחת עד בנין המקדש כי הנה באמת המשכן נעשה למטה ע"י בצלאל כדאי' במדרש (זהר ח"ב רלה:) לעומת המשכן של מעלה זה משכן של מטטרון והיה המשכן אחד ואם המשכן של מטה הוא כעין משכן שלמעלה א"כ אין זה גנאי לתורה שתמתין עד המשכן שהוא מכוון נגד למעלה אבל אם משה עשה אותו. א"כ אין המשכן של מטה מכוון נגד למעלה וא"כ אין כבודו של תורה בכך שימתין עד משית המשכן.

אבל בשעה שאמר הקב"ה למשה לך אמור לבצלאל שיעשה משכן הלך הוא והיפך את הדבר מה שהיה אומר מקודם ואמר מתחילה ארון וא"כ משכן כסדר הכתובים כי הפסוק וכן תעשו מורה על בצלאל שהוא נגד מטטרון ולעולם סדר הכתובים במקומם עומדים לכן אמר שיעשה ארון ואח"כ משכן.

ואמר לו בצלאל אדם בונה בית מנהגו אינו כן ואקדים מ"ש בעל זרע ברך פיי על הפסוקים וכן תעשו הענין שכל הדברים שהיו במשכן היו ע"י הקב"ה כענין המנורה שהיה נעשית מאליה כן היו כל הדברים הנעשים במשכן ופיי הכתוב כך הוא ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו שהוא למעלה ע"י הקב"ה כן העשיה מלמטה יהיה ג"כ ע"י הקב"ה. ובעל תולדות נח הקשה, אדם בונה בית מנהגו אינו כן הלא מצינו אדרבא שהקב"ה אינו בונה כמדת ב"ו כמ"ש במדרש (שמו"ר כה ו) ב"ו בונה התחתונים, ואח"כ העליונים. אבל הקב"ה בונה את עליונים ואה"כ התחתונים ממילא אדרבא מנהגו של הקב"ה שלא כמידה בשר ודם.

וז"ש בבל"ז אם לא אעשה את המשכן הייתי אומר על הפסוק וכן תעשו פשט אחר שנעשה ע"י הקב"ה ולא היה קשיא לי מנהג העולם אינו כן לפי שהקב"ה שלא כמדת ב"ו. אבל עתה שהפסוק וכן תעשו קאי עלי א"כ אינו מוכח שיעשה ע"י הקב"ה והוא יעשה ע"י אדם בונה בית מנהגו אינו כן אדם דייקי מתחילה בונה בית ואח"כ מכניס לתוכו כלים ועוד, שאל כלים שאני עושה דייקא להיכן אכניסם מפני שאני עושה וקאי הפסוק וכן תעשו עלי לכן קשיא להיכן אכניסם שמא יאבד א' מן הכלים בבל"ז אם אין אני עושה את המשכן לא היה קשיא לי להיכן אכניסם משום שאף אם יאבד א' מהם אוכל לעשות אחרת כמותו כמ"ש רש"י וכן תעשו לדורות שאם יאבד אחד מהן עשה כתבניתו (סנהדרין טו:) אבל אם אתה אומר שהפסוק וכן תעשו קאי עלי וא"כ אין כאן רמז שאם יאבד א' מן הכלים שמותר לעשות אחרת כמותו לכן אמר להיכן אכניסם שמא יאבד א' מהם.

אלא שמא כך אמר לך דייקא הקב"ה ר"ל שאין זה כמו שאתה סובר שסדר עשיה יהיה כך אלא באמירה לבד הקדימו ארון ואח"כ משכן אבל בעשיה עשה משכן ארון וכלים ומפני כבוד התורה הקדים באמירה כמ"ש שם לא הקדימם הכתוב אלא למקראה אבל לא בעשיה וז"ש אמר לך דייקי לאמירה רק היה מקדים אמר לו בצלאל היית וידעת.

א"ר יצחק יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ דר' יצחק בא לתרץ מה דפרשנו לעיל שבצלאל לעומת מטטרון והלא אינו יכול להיות שהוא לעומת מטטרון שמטטרון היה לו מעלה יתירה ואקדים מ"ש בס' סודי רזי א"ר ישמעאל אמר לי מט"ט שר הפנים מתוך אהבה גדולה שאהבני הקב"ה יותר מכל בני מרום קשר בעט שלהבת עלי קשר בראשי אותיות שבהן נבראו שמים וארץ מה שאין ניתן כן לשאר בני מרום ע"כ שיש למטטרון מעלה שידע לצרף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ וא"כ איך יכול להיות בצלאל נגד מט"ט לז"א יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ ממילא היה שוה למטטרון גם בזה ודוק. ונזכה לבנין השלישי שיהיה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן וכן יהי רצון ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

נפק"מ ה'

בקובץ **אמרי קודש** (רוט) הנה נודעה המחלוקת אשר היתה בין צדיקי העולם האיך יאות לאדם לאחוז דרכו בעבודת השי"ת, אם להיות תחילה סור מרע, ואח"כ עשה טוב, או להיפוך, שע"י עשיית הטוב, ממילא יסור הרע.

ועל דרך הזה יתכן לרמז הכא, דהנה בנין המשכן וכליו, גם כן מורים על סור מרע ועשה טוב, מפני שעשיית כלי המשכן רומזים על תיקון שבירת הכלים אשר היתה עוד מימות בריאת העולם, והוא בבחינת סור מרע, ובנין המשכן מורה על עשה טוב.

והנה משה רבן של ישראל, לאשר מידע הוי ידע שהקמת המשכן, באה לצורך תיקון עוונותיהם של ישראל, לכן צויה לבצלאל להתעסק בתחילה בתיקון הכלים מידי שבירתם, ואח"כ לבנות הבית. לרמז שבתחילה צריך לתקן את הרע, ולאחר כך הוא ימשוך את הטוב. אמנם בצלאל לאשר מעולם לא היה שייך לשום חטא ועוון, לפיכך היתה מושללת מבינתו טעם פקידתו של משה, ותמה על החפץ ואמר מנהגו של עולם אדם בונה בית וכו', עד שאמר לו משה כי אכן עתה אני נוכחתי לדעת ולהבין אשר בצל א-ל היית עוד מימי קדם חבוי ומוסתר בשעת החטא, ואין לך מושג ממנו, לכן הקשית ואמרת מדוע לא יבנו תחילה המשכן, ואח"כ יעשו הכלים, דבאמת אכן השי"ת ציוני ככה בתחילה, בטרם הגיעו ישראל לידי חטא, אמנם עכשיו לאחר החטא חשבתי שצריכים תחילה לתקן המאנין תבירין, ולאחר כך יוכלו לבנות משכן להשראת השכינה.

נפק"מ ו'

בספר **סדר פרשיות** (תאומים) בגמ' ברכות (נה.) יודע היה בצלאל לצרף אותיות וכו' עי"ש, ותמוה י"ל דבמה נחלקו משה רבינו ובצלאל דאיתא במדרש רבה (שמות רבה לד ב) פרשה זו דארון קודם לכל המשכן דשם מונח התורה דהוא אור שקדמה לבריאת עולם, והנה רש"י פירש בראשית בשביל התורה שהוא משה. ולפי פשוטו טרם (היינו "בראשית" פירושו טרם - לפני) וא"כ אור קודם, אך משה רבינו שהיה עניו אי אפשר לו לומר בשבילי נברא על כן עשה עצמו כלא ידע ואמר כלים קודם, אבל בצלאל בחכמתו הבין זאת וכבר נחלקו בית שמאי ובית הלל אם שמים קודם או ארץ (חגיגה יב.), והנה אם בראשית כפשוטו י"ל דשמים קודם כסדר הפסוק אבל אם הפירוש טרם י"ל דארץ קדמה, וכבר הקשה הציוני מדכתיב ביה ד' צור עולמים היינו שמים ביו"ד וארץ בה' א"כ מוכח דשמים קדמו כמו שכתוב בפסוק הי' קודם, ותי' דבשמים התורה (כתובה) דרך תשר"ק, וא"כ זהו שאמרו יודע היה בצלאל לצרף אותיות, רצו לומר אבג"ד לצרף הה' אחר היו"ד וזהו שאמרו אותיות שנבראו בהן שמים וארץ וכמובן.

ויש להוסיף על פי מה שכתבו הספרים דאם היתה התורה כסדר היו יכולים לצרף אותיות שמים וארץ, וא"כ אתי שפיר די"ל כפשוטו דבראשית לשון טרם, רק דאם כן לכתוב מתחילה יהי אור ואח"כ בריאת שמים וארץ, אלא ודאי שלא יוכל לברוא שמים וארץ. אבל בצלאל היה יודע לצרף אותיות וידע דשם ליכא שם שנוכל לברוא וא"כ מאי טעמא לא נכתב כסדר. אלא ודאי בראשית בשביל משה ולכן עשה משכן תחילה.

חד גדיא חד גדיא

הפיט הקדוש הזה שנתקבל בכל קהילות ישראל ונשמע בכל בית יהודי בשמחה ובצהלה בסוף עבודת הקודש של ליל הסדר.

אך מי יודע?

להסביר משלי חכמים וחקותם. מה שייכותו של פיט זה לליל הסדר? מדוע דווקא בסופו של ליל הסדר?

מיהו האבא, הגדי, החתול, הכלב, המקל וכו'? כל כך הרבה תהיות ושאלות!

וכיזע שאלות בפסח.

בהגדה שלפניכם "גדי מקולם" בא יבואו בריעה לקט נפלא של פירושים מתוקים ונחמדים בקצרה ובארוכה. אם על דרך הדרוש ועבודת השם, אם על דרך הגימטריאות והפרפראות, ואם בדרך הפלפול.

לקוראי העלון הנכבדים ניתן להשיג את הספר אצל המחבר במחיר מבצע הכמות מוגבלת

בטל': 0548474308

או במייל: r0548474308@gmail.com

או באינטרנט [המדף היהודי](http://www.hemdaf.com)

הפצה ראשית: ספרי חיים – 052-716-50-70

תגובות הארות הנצחות ותרומות יתקבלו בברכה כעת במייל: r0548474308@gmail.com

פרשת פקודי

מאת אדנים (לח כז)

וכתב בעל הטורים וכנגדם תקנו ק' ברכות בכל יום

בטור (או"ח סי' מו') דוד המלך ע"ה תקן ק' ברכות וכו' כי בכל יום היו מתים ק' נפשות וכו'.

ולא פליגי. ביאור הדברים.

ביאור א'

החיד"א (חומת אנך אות ג') 'מאת אדנים' כנגד מאה ברכות (מנחות מג:), ויצחק נולד לק' שנה.

ודע כי היו מאה אדנים ק' לולאות מ"ח קרשים, הם רמ"ח כנגד מצות עשה, וכן רמ"ח חלונות ברקיע (מגלה עמוקות אופן ק"ע) אברהם גימטריא רמ"ח.

יצחק גימטריא ר"ח, ולקח רבקה בן מ' שנה, הרי רמ"ח.

יעקב עם ס"ו נפשות שיצאו ממנו, הם רמ"ח, הרי האבות תקנו רמ"ח מצות עשה.

במשה כתיב (במדבר יב, ו) 'במראה אליו אתודע', הרי רמ"ח, שהשיג משה שמותיו של ה' יתברך, ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן גימטריא רל"ב, וי"ו אותיות שבד' היות, הרי רמ"ח. מספר כתיבת יד, ועוד האריך.

ביאור ב'

בספר ליקוטי של"ה (פרשת תולדות) "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'". דע, כי סוד המעשרות וסוד הברכות הכל הולך אל מקום אחד, על כן נאמר ברכה במעשר.

גם לענין ברכות אמרו רז"ל, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ענין "מאה שערים". כי חכמי הקבלה אמרו כי הארץ העליונה מאה שערים, לכל שער בית קיבול נובע מעייני ברכה לעולם. ומשם ינק יצחק אבינו מאה מיני ברכות ממאה שערים, שמשם יוצאת ברכה ושפע ואצילות לכל הנבראים לפיכך תמצא באוהל מועד "מאת אדנים למאת הבכר ככר לאדן" (שמות לח), שאין לך אדן שלא יהיה לו בית קיבול וכו'. ולפיכך 'חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום', כדי למשוך מכל אחת ואחת מאלו הברכות.

ביאור ג'

בספר יפה נדרשת - פרידמן (מועדי השנה) כתב באמרי נועם רמז לחנוכה בתפלת שמו"ע ברוך אתה הוי"ה

המחזיר שכינתו לציון מודים ס"ת מנורה.

ויש לבאר בהקדם מה שכתב בספר נר המאיר (אות מ"ח) דבתפארת שלמה לזאת חנוכה כתב מ"ש ולא מצאו אלא פך אחד של שמן הכוונה למנין פ"ך שעולה מאה, שהמשיכו מאה ברכות ע"י הדלקת נר חנוכה, הכוונה שע"י מאה ברכות זכו לנצחון המלחמה, וביאר בזה המדרש הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את

יוסף ועל פתחינו כל מגדים זה נס חנוכה, דבתפארת הגרשוני (וישב) כתב שלכן נזדמן ליוסף שישמעאלים נשאו צרי נכאת ולוט, כדי שיברך עליהם ברכת הריח להשלים מאה ברכות, ולכן יעץ ראובן להשליכו לבור נחשים ועקרבים כי כל עצם תקנת מאה ברכות היה לפי שמתו ק', אנשים בכל יום כמבואר בטור או"ח (סימן מ"ו) נאום הגבר הוקם על, זה דוד שתיקן מאה ברכות כמנין ע"ל, וכיון שמאה ברכות מציל ממיתה, ידע ראובן שינצל ממיתה אפילו בבור נחשים ועקרבים בזכות מאה ברכות.

וז"ש הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף, ולכאורה מה הצלה הוא להשליכו לבור נחשים ועקרבים, אלא ודאי בזכות מאה ברכות ינצל, ועל פתחינו כל מגדים זה נס חנוכה שהיה ג"כ בזכות מאה ברכות עכ"ד נר המאיר.

ובזה נבין דברי התוספות במסכת מנחות (דף מ"ג:) על אומרם, ועתה ישראל מה ד"א שאל מעמך, אל תקרא מה אלא מאה, שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, וכתבו התוספות פירוש ר"ת דהוה שואל מלא ויש מאה אותיות בפסוק הזה, ר"ל מלא באות ו', ויש לומר הכוונה על נס חנוכה שהיה בזכות מאה ברכות, דבספרים איתא שדי' מלכיות יש בשורשם ד' אותיות הוי"ה והם בבל מדי יון אדום, נמצא יון הוא נגד אות ו' בשם הוי"ה, ולכן נרמז מצות מאה ברכות בכל יום דוקא באות ו' של שואל, לרמז שבזכות מאה ברכות יזכו להתגבר על היונים שהם נגד אות ו' בשמו יתברך.

ובפסיקתא איתא שלכן נעשה הנס דווקא בכ"ה בכסלו דמלאכת המשכן נגמר בכ"ה בכסלו, והקב"ה המתין עד ר"ח ניסן - חודש שנולדו בה האבות להקימו אז, והיה ליום ההוא תרעומת, א"ל הקב"ה עלי לשלם לו ושילם לו הנס חנוכה בכ"ה בכסלו, וי"ל דבמשכן היה מאת אדנים וכחב בעה"ט בפרשת פקודי מאת אדנים כנגד מיוסדים על אדני פז, וכנגדן תקנו מאה ברכות ע"כ, נמצא אילו הקימו המשכן אז בכ"ה בכסלו, והיו מעמידין אז מאת אדנים היה זכות של מאה ברכות ביומו, דהא כנגד מאת אדנים תקנו מאה ברכות, עכשיו שלא זכה שילמו לו נס חנוכה בכ"ה בכסלו, שהיה בזכות מאה ברכות.

והנה כתב באבודרהם המחזיר שכינתו לציון מודים, מודי"ם עולה מאה ברכות, לרמז שבזכות מאה ברכות נזכה להמחזיר שכינתו לציון ע"כ, ושפיר נכון הרמז שכתב באמרי נועם הוי"ה המחזיר שכינתו לציון מודים, ס"ת מנורה שנס המנורה היה בזכות מאה ברכות.

ובזה י"ל קושיית הבי"י למה תקנו חנוכה שמונה ימים הלא על יום אחד היה שמן להדליק, אמנם הדבר יתבאר עפ"י מ"ש בבני יששכר (מאמר הלל והודאה קמ"ז) ששמונת ימי חנוכה הם קצ"ב שעות, והם כמספר בכל מכל כל, שנדרש על האבות כמבואר במסכת ב"ב (י"ז). והאומר מאה ברכות בכל יום זוכה לזכות אבות, כי אברהם אבינו הוליד יצחק למאה, יצחק אבינו כתיב וימצא מאה שערים ויברכהו ד' ויעקב נגמר לידת י"ב שבטי י"ה כשהיה בן מאה, ולכן תקנו שמונה ימים חנוכה שהם קצ"ב שעות כמנין בכל מכל כל, לרמז שבזכות מאה ברכות זכו לזכות אבות ובזכותם גברו חשמונאים על היוונים.

ביאור ד'

החיד"א (בשו"ת **יוסף אומץ** סי' נ') ומצאתי בספר המנהיג שכתב בתחילת ספרו (דיני תפילה עמ' כ"ז) וז"ל, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו למשה מסיני, שיש עלינו מאה ברכות בכל יום מן התורה מן הנביאים מן הכתובים וכו'.

ודרשו חכמים, שכשהודיעוהו לדוד שהיו מתים מישראל בירושלים מאה בכל יום, עמד ותיקן מאה ברכות.

ונראים הדברים, שאחר שיסדם משה רבינו ע"ה שכחום, וחזר ויסדם, כלפי מה שראה שהיו מתים מאה בכל יום וכו', ושוב שכחום, וחזרו חכמי התלמוד ויסדום, עכ"ל.

ויש להרגיש, ששום אחד מהמחברים שדיברו בענין מאה ברכות, והביאו מה שאמרו רז"ל שדוד המלך ע"ה תקנם, לא הביאו דברי המנהיג הללו, שכתב דמסורת היא מעיקרא משכה למשה מסיני.

והן היום בא לידי ספר פני אהרן שנדפס מחדש, והם שו"ת לכמהר"א אמארייליו זלה"ה וראיתי באורח חיים סימן ז' שהאר"ך הרבה בענין זה. ומידי עוברי אגב רהטאי ראתה עיני, דיש להשיב הרבה על דבריו, ואין הפנאי מסכים, רק אדברה נא ב' ג' גרגירים לבד בעטיו של נח"ץ.

ואחזה אנכי שהביא משם הרב מגלה עמוקות אופן ע"ה שכתב, התחיל משה לתקן לישראל ק' ברכות, כשנתן מאה אדנים למשכן וכו', ואעפ"י שאמרו רז"ל, דוד וכו' עמד ותיקן מאה ברכות וכו' וצריך לדעת 'אלה המצות' (ויקרא כז לד) שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה (שבת קד.), וכבר אמר משה ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך (דברים י' יב) אל תקרי 'מה' אלא מאה, כדאיתא במנחות (מג:), הרי שמשם תיקן מאה ברכות וכו'. וכתב שכן נראה דעת הגאונים שמנו מאה ברכות אחד מרמ"ח מצות עשה, משמע דמשה רבינו תקנם, דאם דוד המלך ע"ה תקנם, היאך הוא מרמ"ח מצות עשה, עכ"ד. ונעלם ממנו דברי הרב המנהיג שהבאתי דכתב כן, דמשה רבינו ע"ה תקנם.

ומה שכתב שכן נראה דעת הגאונים, שמנו מאה ברכות אחד מרמ"ח מצות עשה, דאם דוד תקנם, היאך הוא מרמ"ח מצות עשה. בזה לא יגהה מזור, דלכל הדברות הוא תקנת משה רבינו ע"ה, ואינה מצוה מרמ"ח מצות עשה דאורייתא שציונו הקב"ה. ומה שכתב בספר המנהיג מסורת בידינו מאבותינו למשה מסיני, לאו דוקא, אלא כוונתו שהיא תקנת משה רבינו ע"ה, וכמו שכתב אחר כך דמשה יסדם.

ומה שהכריח הרב מגלה עמוקות דכתיב 'אלה המצות', שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אינו הכרח, דזהו תקנה ואינה מצוה, ויכול היה דוד המלך ע"ה לתקן תקנה זו להציל ממות נפשם של ישראל, ואין בזה משום 'אלה המצות'. ותו שהגאון בעל הלכות גדולות שמנה מאה ברכות למצות עשה, ואחריו נמשכו שאר מונין את ישראל תרי"ג מצות עד זמן הרמב"ם. לא זו בלבד הוא היה מונה, כדי שיכריח מזה שדעתו דהיא תקנת משה רבינו, שהרי מנה מצות אחרות מדרבנן, כמו שכתב הרמב"ם בספר המצות בשרש הראשון, עיי"ש באורך.

ביאור ה'

בספר ילקוט יוסף לקח - בייפוס מרגלא בפומיה דמו"ר המשגיח, הג"ר דב יפה שליט"א, להזכיר את דברי בעל הטורים האלה, ולהעמיק את משמעות הרמז הנאה בענין תקנת מאה ברכות. שכן ההשוואה בין מאה ברכות למאת האדנים לכשעצמה מורה שכשם שהאדנים היו היסוד והבסיס למקום השראת השכינה, כך גם הברכות. גם הן מהוות בסיס ויסוד למעלות רבות בעבודת ה'.

ביאורם של דברים: כידוע, הפסוק שבו מצאו חז"ל רמז למאה ברכות הוא הפסוק (דברים י') ועתה ישראל מה

ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך. וזה לשון הגמ' במסכת מנחות (מג:)תניא, היה ר' מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך. ומפרש רש"י מה ה' אלוקיך וגו' - קרי ביה מאה.

מהר"ל ומפרשים נוספים אומרים שישנה כאן הוראה מרומזת של הקב"ה, הנושאת בכנפיה עצה כיצד אפשר להגיע ליראת שמים. ה' אלוקינו דורש מעמנו "מה" שהוא "מאה", ובזה מגיעים ל"כי אם ליראה את ה' אלוקיך". ויראה הינה יסוד למעלות רבות, כפי שממשיך הפסוק הנ"ל ואומר: "ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך. לשמור את מצוות ה' ואת חוקותיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך".

ומכיון שהזכרת שמו יתברך בברכה מעוררת ליראת שמים, ויראת שמים הינה יסוד למעלות בעבודת ה', הרי שהברכות הינן יסוד לכעין השראת השכינה על האדם. בזה הועמקה ההשוואה בין מאה ברכות בכל יום למאה אדנים של המשכן.

בספרו "לעבדך באמת" (ח"א, עמ' קמח) מביא מו"ר את דברי בעל הטורים על הפסוק (דברים ד): "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", שיש תגין על האות קו"ף רמז למאה ברכות שצריך לברך בכל יום. וכתב שמסתבר מאד שהסיבה שהתורה רמזה כאן את הצורך לברך מאה ברכות בכל יום, משום שאמירת מאה ברכות בכל יום מביאה לדביקות בהקב"ה.

כי כאשר יהודי מברך בכל יום מאה ברכות, הוא חי בכל עת עם הקב"ה. אוכל פת, מברך "המוציא לחם מן הארץ", וזוכר את הקב"ה הדואג שיהיה לו במה שישביע רעבונו. שותה מים כדי להרוות את צמאונו, מברך "שהכל נהיה בדברו", ומתבונן שבעצם כל הבריאה כולה על כל נפלאותיה, נבראה בדבר ה'. כשסיים לשתות, מברך

"בורא נפשות רבות וחסרון על כל מה שברא...", ומהלל את הבורא על שברא להנאת בני האדם גם דברים שאינם חיוניים עבורו, כגון פירות וירקות שאפשר לחיות בלעדיהם.

כאשר מזדמנת לאדם עשיית מצוה, הוא מברך "אשר קדשנו במצוותיו..." ומתמלא שמחה על שזכה לקיים מצוה שבנוסף לשכר העצום שיקבל עבודה בעולם הבא, היא גם מקדשת ומרוממת אותו בעולם הזה. ובאופן כללי כל ברכה פותחת במלים: "ברוך אתה ה'...", דהיינו שהקב"ה הוא מקור כל הברכות והשפע, והאדם מתבונן בהטבה העצומה שהקב"ה מטיב לבני האדם, שהרי כל הברכות והשפע שבעולם, ממנו הם.

אפשר, איפוא, לומר שאם אדם חי בלי תורה, כשהוא אוכל הוא מקביל לבהמה הנפגשת עם המזון שלה. אולם כאשר אדם חי עם התורה, כאשר הוא הולך לאכול הוא נפגש עם הקב"ה!

התבוננות זו מעצימה בנו את תחושת הכרת הטובה להקב"ה, ומאירה באור נוסף את חיובנו לעשות את רצונו יתברך ולהידבק בו, כהכרת טובה על השפע והברכות שהוא משפיע עלינו.

ביאור ו'

בספר **לקט הקציר** -כאלפון (סימן ו אות לב) חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום והטעם שמרע"ה תיקנם שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך ואמרו אל תקרי מה אלא מאה וי"א כי מלת מה בחילוף אתוון

באתב"ש עולה מאה ובימי דוד שהיו מתים ק' בחורים בכל יום עמד ותיקן ק' ברכות והמגפה נעצרה שנאמר הנה כ"י כ"ן יבורך כ"י כ"ן בגימטריא ק' ועוד נאום הגבר הוקם ע"ל על בגימטריא ק' וכל האומרם בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא לכן אמור הנני נותן לו את בריתי לכ"ן בגימטריא ק' וכ"כ א"ח ותנחומא וכו'.

והציוני נתן טעם שתיקנו ק' ברכות כנגד עשר ספירות וכל אחת כלולה מעשר הרי ק'. וכד הקמח (דף י"ד) כתב שתיקנום כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם ואנו מברכין על כל מאמר יו"ד ברכות הרי ק' ושכחום וחזרו וסדרום חכמי התלמוד וכו'.

והריקאנטי פרשת תולדות כתב וימצא מאה שערים ומשם ינק יצחק אבינו ע"ה ק' מיני ברכות ממאה שערים הנזכרים שמהם יוצאה הברכה והשפע ואצילות לכל הנבראים ולפיכך תמצא באהל מועד מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן שאין לך אדן שאין בו בית קיבול לקבל ברכה מן העמודים שנאמר ווי העמודים וכו' והוא סוד ק' ברכות בכל יום כי המקיים זה יזכה בזה כי כל ברכה וברכה יש לה בית קיבול ממה שהיא נשפעת ונאצלת ואם יחסר אחד מהם הרי זה מקלקל הצינורות ומקצץ בנטיעות של נפשו ואוי לו על חסרונו ושאינו נכנס בשערי צדק לפי שאדנים לעמודים אינם מסודרים ואין שכינה שורה על דבר שהוא פגום כי אין האהל פרוסה וכו' ונמצא הגומר ק' ברכות כאילו פירס אהל מועד ותיקנו על ק' אדנים ומתברך במאה ברכות וכו'.

והרב המופלא חיד"א הי"ו (במח"ב סימן מ"ו סק"ג) כתב בשם כתנות אור פרשת נצבים וז"ל ותיקנו רבנן ק' ברכות כנגד ק' קללות שבתוכחה שבמשנה תורה לבטלם כי הצ"ח קללות הם כתובות והב' רמוזות במ"ש גם כל חולי וכל מכה וכו'. ובקשר גודל (סי' ה' ס"ק ל"ב) כתב שהם דברי הרקח ובפני דוד (פרשת וילך דף ק"ו ע"א) כתב וז"ל שהברכות מגינות לבטל הקללות ולהצילם מגיהנם וכו'.

ועתה לפרש אפש"ל כי יען בקללות כתוב בהם כ"ו פעמים שם המיוחד למתק ולהפך הקללות תיקנו ק' ברכות שיזכור שם המיוחד כי בזה ינצל מק' קללות ואפשר עוד כי ק' ברכות עם ב' כוללים לב' התיבות גימטריא תרע"ו [פירוש: מאה כרכות בגימטריא 674, תוסיף ב' כוללים הרי 676. המעתיק] שבק' ברכות ינצל מהקללות שבהן תרע"ו אותיות ולעומת הקללות יהיו הברכות וע"ש כמה טעמים.

וע"ע בספר תקפו של נס (סיתון) ובספר אוצר המאמרים (ווייס) מאמר י"ז

לקוראי העלון הנכבדים ניתן להשיג את הספר אצל המחבר במחיר מבצע הכמות מוגבלת

בטל': 0548474308

או במייל: r0548474308@gmail.com

או באינטרנט [המדף היהודי](#)

הפצה ראשית: ספרי חיים – 052-716-50-70

תגובות הארות הנצחות ותרומות יתקבלו בברכה כעת במייל: r0548474308@gmail.com